

Tizenhét budaörsi kereszt krónikája

Híradás az Országos Néprajzi Pályázat győztes dolgozatáról.

**Tizenegy budaörsi
kisdiák, a budaörsi
Mindszenty József
Katolikus Általános Iskola**

**10–11 esztendős
kisdiákja – napokon át
az iskolába leveleket
hozó postás bácsit várta.**

**Ez a tizenegy kisdiák
csak fél éve foglalkozott
néprajzzal, annak
is a vallási néprajz
Budaörsre oly annyira
jellemző területével.**

**A közelmúltban
megérkezett Budapestről,
a Néprajzi Múzeumból
a levél: a tizenegy
kislány, illetve kislegény
fáradozása eredményt
hozott, „A budaörsi
németség vallási
hagyományai” című
dolgozat országos
II. díjat nyert
az ifjúsági kategóriában.**

1994 őszén, az ötödik osztály megindulásakor diákjaim lelkesen jelentkeztek a honismereti szakkörbe, miután felismerték, hogy mit jelent a hajdan tízezer német lakost számláló Budaörsön a szülőkebb haza hagyományainak gyűjtése. A szakköri foglalkozásokon játékos formában megismertek a helyi szokásokkal, népviseleti bemutatóra öltözködtek fel az őszi sváb bálra, tanulták a népi gyermekjátékokat – arra törekedtünk, hogy az egész tevékenység mindig vonzó maradjon.

A katolikus iskola szellemének megfelelően, hogy a budaörsiek vallási hagyományait gyűjtötték leginkább a budaörsi németség mélyen vallásos életét, ezt tanúsítja az utóbbi 100–150 évben állított tizenhét budaörsi kereszt: tizenhárom kökereszt és a Kőhegyen állt, faluképmeghatározó vaskereszt.

Útmutató kérdőívek alapján gyűjtöttük, leírtuk a település keresztjeit és szövegeit. Gyűjtöttük és fotóztuk a házakon

belüli sarkokban található vallási – szakrális – tárgyak helyét, rendjét, a hozzá kötődő szokásokat. A hétről hétre szaporodó gyűjtött anyag egyre jobban felkeltette diákjaim érdeklődését, ők buzdítottak, írjunk dolgozatot az összegyűlt anyagról!

A nagyszámú adatközlő elmondta, milyen alkalmakkor állították a falura jellemző keresztet, hálából, kegyeletből, egy-egy tragédia során elhunyt budaörsi polgárra emlékezve. A lerajzolt, lefotózott kereszt helyét térképen rögzítettük. Megismertük a Budaörsi út menti szent szobrokat, Nepomuki Szent Jánosét és Szent Vendelét. A Szent Antal szobrot úgy tudták megmenteni a kitelepítés után itt maradt budaörsiek, hogy bemenekítették a helyi plébániatemplomba (1960-ban).

Más szobrokon, például a *Szakály Mátyás utcai Pietán*, (Mária a halott Jézussal) vagy az egykori *Kálvária* maradványain láthatók a barbár célbalövések, szándékos rongálások szomorú nyomai. Emellett megismerkedtek a kisdíákok az 1945 után elpusztított kőhegyi Wendler kápolna történetével is.

Természetesen hosszan beszéltek az idős adatközlők az úrnapi virágszőnyeg történetéről és az egykori passiójátékokról. Ami maradvány még az egykori sarkokból akadt a lakásokban, azt számbavettük, lerajzoltuk, lefényképeztük. Ilyeneket már csak az idősebbek lakásaiban találtunk.

Végül is egy szép fotókkal, rajzokkal hitelesített 60 oldalas dolgozat született. A budaörsi keresztet elsője még a Buda-pestre eső Renault üzlet előtt áll (hajdan ez is budaörsi határrész volt), a Rikker család állította az 1880-as években a tizenhatodik szinte elbújt a mostani METRO áruház mögötti földhányások mögött, de szerencsére ez is áll!

A pályamunka összeállításán az egész szakkör dolgozott. A kicsik hozták a fotókat, az iskola előtt álló Herzog-kereszt épp a közelmúltban újult meg a család és a kitelepített, illetve itt maradt Bader rokonság fáradozása nyomán. A kéziratkazalban szerkesztéssel segítettem rendet rakni; az egész anyagot igényes, szép gépeléssel öntöttem formába *Bognárné Várfalvi Mariann*, az ugyancsak szakköri tag Bognár Zsolt édesanyja. Az ő fáradozásának is köszönhető, hogy a dolgozatot még időben beadhattuk. Munkánkat megkönnyítette, hogy Budaörs város önkormányzata pályázatot nyert pénzzel támogatta a szakkört kiadásában, az itt nyert pénzből fotóztunk, vettük a szükséges anyagokat.

Így május 20-án, az Önkéntes Néprajzi Gyűjtők seregszemlájén ott voltunk a dolgozatírók, a munkában segítő szülők és az első próbálkozásért izguló szakkör-vezető is: jómagam.

Végül szóljunk az újjászülető kőhegyi keresztéről is. A gyűjtésben résztvevő gyerekeknek elmondták a német származású adatközlők, hogy a „Budaörsért” Alapítvány segítségével oroszlánrésze van a kereszt újjászületésében a Budaörser/Wuoderscher Heimatvereinnek – ez a Bretzfelben és a környező településeken működő Budaörsi Honi Egyesület – a fáradhatatlan *Schmidt Mátyás* újságíró elnökkel gyűjtötte össze azt a nagyobb összegű márkát, amire a kereszt elkészítéséhez, újjászületéséhez szükség volt. Igen jelentős az is, hogy az ugyancsak Magyarországról elszármazott *Herzog testvérek* vasüzeme jelentős ingyen munkával segítette az időálló különleges ötvözetből álló hatalmas budaörsi kereszt újjászületését. Hallottak diákjaim arról is, hogy *Stephan Schmidt* ingyen fuvarral hozta a keresztet Budaörsre, de mindezt az is elősegítette, hogy a stuttgarti magyar konzulátus minden formáságot mellőzve igen gyorsan megszerezte a kereszt hazahozatalához szükséges engedélyeket. Több száz egykori budaörsi lakos várható a kereszt újjászületésének ünnepségére az óha-

zába, június 17-re. Így együtt örülhetnek a „Budaörsért” Alapítványban buzgólkodó helyi lakosok a Németországban élő Budaörser/Wuoderscher Heimatverein tagjaival; közös fáradozásuk nyomán kerül vissza helyére az egykori keresztnél monumentálisabb modern alkotás. Ezt is elújságolták diákjaim, mert ez is a 17. kereszt krónikájához tartozik.

A sebek lassan behegednek. A 17. kereszt összeköti Budaörs régi és új lakóit, tanítványaim pedig a múlt emlékeit kutatva így válhatnak környezetüket formáló, szerető budaörsiekké. A gyűjtőmunka önálló kutatásokra neveli a kisdíákokat. Az idősebbek kérdése közelebb hozza egymáshoz a generációkat, így tisztelet övezi a sokat tudó idősebb polgárokat is. Így kapcsolódik össze jelen és múlt – így kötődnek össze egykori és mai budaörsiek.

És még egy reményünkről hírt adnék – reméljük, hogy a kint élők németországi újságaikban hírt és részleteket adnak közzé a legújabb budaörsi pályamunkáról is! Schmidt Mátyás már korábban is bevonta dolgozatainkat – az Illyés Gyula Gimnázium diákjainak írásait – a német honismeret folyóirataiba. Így legyen most is!

(Kovácsné dr. Paulovits Teréz)

